

FREDRIK NILSSON

Ett dödande engagemang

En tulldetektivs fatala jakt på spritsmugglare

I inledningen av augusti 1925 avled tulldektektiv Edvard Asp endast 33 år gammal. Han hade just återvänt till Sverige efter en vistelse i Kiel. I Kiel hade han, inkognito, bedrivit spänning mot ökända spritsmugglare och kastade sig nu omedelbart in i ett nytt spanings- och utredningsuppdrag. Nyligen hade nämligen ett smugglingsförsök avslöjats och Asp ville påbörja utredningen innan ”spåren hunnit sopas igen”.¹ Han var förvisso sjuk, men arbetade ändå i ett helt dygn utan varken sömn eller mat. Inte förrän de misstänkta hade anhållits tillät han sig några timmars vila. Utredningsarbetet fortsatte sedan med, som det verkar, högt eller rent av maniskt tempo: ”Då han ovillkorligen ville hava den påbörjade utredningen färdig innan han gav efter för sjukdomen, fortsatte han samma dag förhören med de häktade och fick samtliga ett bekänna”. Efter att därpå ha renskrivit förhören var Asps motståndskraft bruten. Han intog nu sjukbädden ”som han ej mera lämnade före sin död”. Orden är tullbevakningschef Otto G:son Nordenstiernas som fortsätter:

Jag är övertygad om att Asp för att till yttersta möjlighet kunna uppfylla sina plikter mot tullverket, satte sin hälsa på spel och att hans liv möjligen kunnat räddas, om han, innan hans krafter voro fullkomligt uttömda underkastat sig läkarbehandling. Men han hade då varit tvungen avbryta och uppgiva arbetet med det mål, han fått utreda just vid den tid, då hans sjukdom tog en elakartad vändning och det vilde han ej, trots mina allvarliga föreställningar.²

Asps öde ligger till grund för föreliggande studies huvudfråga: Varför var tulldetekti-

ven beredd att offra livet i kampen mot spritsmugglingen? Det finns troligen flera orsaker bakom hans bortgång och sannolikt hade arbetets villkor vissbetydelse. Studier av det sena 1900-talets och tidiga 2000-talets arbetsmarknad betonar att arbetslivet i stigande grad karaktäriseras av att de anställda, eller de som vill anställas, förväntas motsvara såväl formella kravbilder som mer informella normer. Det krävs inte bara kunnande och erfarenhet, utan även ”rätt” attityd och ett tilltalande yttre (t.ex. Nickson et alii 2003, Bodén 2016). Att vara anställningsbar är därmed också relaterat till identitetspolitik: Genom att visa engagemang för sitt arbete – i såväl tal som handling – talar man om för andra, och sig själv, att man är en god medarbetare (jfr Thompson et alii 2001, Gragulis et alii 2004). Den gode medarbetaren kan, implicit, göra anspråk på en moralisk subjektsposition. Förmågan att presentera sig som anställningsbar är, enligt etnologen Karin Salomonsson, en moralisk och etisk förpliktelse som den enskilde individen förväntas uppfylla (2003:131). I en samtid där arbetsmarknaden präglas av osäkerhet är det av extra stor betydelse att göra anspråk på denna identitet eller position (t.ex. Elraz 2013). Den positiva laddning som ofta omger begreppet engagemang rymmer alltså problematiska dimensioner i form av formella krav och informella normer.

Förvisso behandlar ovan nämnda studier en senare tidsperiod, men resonemangen kan prövas mot ett historiskt material för att om möjligt bidra till att förstå kulturella processer i det förflutna. Syftet med denna studie är därför att undersöka på vilka sätt Asps enga-

gemang kan ha formats av formella krav och informella förväntningar från myndighetens (Kungliga Generaltullstyrelsen) sida. Asps engagemang torde emellertid inte bara vara relaterat till krav och förväntningar från de överordnades sida, utan även till smugglarnas verksamhet och därför kommer dessa att inkluderas i analysen.³

Studien kommer inte att ge ett definitivt svar på varför Asp var beredd att dö på sin post, det tillåter inte materialet, men ambitionen är att åtminstone att sprida lite ljus över hans öde. I metodologisk mening knyter jag an till den italienske historikern Carlo Ginzburg(1980) som menar att ett begränsat historiskt material kan innehålla ledtrådar till hur människor handlade och tänkte. Genom att placera ledtrådarna i sitt tidliga och rumsliga sammanhang är det möjligt att skapa en åtminstone trolig bild av det förflutna (Ginzburg 1976/1988:17). På ett liknande sätt argumenterar kulturhistorikern Robert Darnton. Den historiskt inriktade forskaren bör pendla mellan text och kontext för att på så sätt närma sig en förståelse av det förflutnas kulturella logiker (t.ex. 1984/1987:10). De texter som ligger till grund för föreliggande studie utgörs huvudsakligen av utredningar rörande den svenska tull- och kustbevakningen, rapporter som redogör för hur gränsen bevakades samt rapporter som Asp själv skickade till sina överordnade.⁴ I skärningspunkten, eller mötet, mellan dessa källor synliggörs normer och värderingar som kan bidra till en förståelse av Asps nit och fatala arbetsinsats. Genom att dessutom relatera texterna till det tidliga och rumsliga sammanhanget ökar möjligtvis förståelsen ytterligare.

Låt oss inledningsvis undersöka Asps sista år i livet för att sedan söka förståelse för hans öde genom att relatera hans engagemang och död till 1920-talets kontext.

Jakten börjar

Asp rekryterades till tjänsten som tulldetektiv i december 1923 med tjänstebefogenhet i Skåne, Halland och Blekinge,⁵ men rörde sig inte bara i detta område utan gjorde dessutom

spaningsresor till såväl Tyskland som Danmark. Ganska snart kom han nämligen att fokusera på ett smuggelnätverk som låg bakom en stor del av smugglingen i södra Östersjön, den så kallade Gaarden-Jensenska ligan (Lundin & Nilsson 2015b). Ligans verksamhet var ett resultat av att en längre period av frihandel hade avbrutits med första världskriget samt att Sverige – men också Danmark, Norge och Finland – under det sena 1910-talet och inledande 1920-talet införde restriktioner som kraftigt begränsade tillgången till sprit. I Baltikum och Tyskland var alkoholpolitiken en helt annan, vilket innebar att spritsmuggling framstod som en lukrativ verksamhet i Östersjöområdet. Huvudmannen i ligan var tysken Jürgen Hansen vars spritskuta Lübeck ständigt undkom myndigheterna.⁶

Under första delen av 1924 infiltrerade Asp Hansens nätverk i Tyskland: *”Sedan en tid tillbaka har jag haft uppdraget åt en person att i Tyskland införskaffa vissa uppgifter om de å sydkusten opererande smugglarna”*.⁷ Med hjälp av denna information samt genom egna undersökningar i Malmö hade Asp fått en inblick i smugglarnas modus operandi. I augusti förbereddes därför ett tillslag så snart han nåddes av information om att Lübeck var på väg mot den svenska kusten.

*Bertini, som med sin automobil jämte Nilsson, Malmros och Bjerregaard såsom passagerare kört från Malmö, bevakades av undertecknad. ”Lübeck” hade tidigare på kvällen varit synlig utanför kusten, men någon smuggling kom ej till stånd och Bertini med sin bil och passagerare återvände till Malmö.*⁸

Tillslaget misslyckades alltså och anledningen var, enligt Asps rapport, att smugglarna hade *”anordnat post uppe i ett träd”*. Spejaren upptäckte den förstärkning som Asp tillkallat och skickade omedelbart en varning till sina kumpaner. Knappt två månader senare greps dock några av dem som hade undkommit i augusti.

I slutet av september begav sig Asp till Karlskrona eftersom smugglare från Malmö misstänktes ha gjort Blekinge till sin *”operationsbas”*. Han visste att dessa sedan länge

samarbetade med Jürgen Hansen. Asps initiala målsättning var att med hjälp av snabbgående båtar följa och beslagta Lübeck i samband med ett nära förestående smugglingsförsök, men detta lät sig inte göras.

Kustbevakningen i Blekinge saknade resurser för ett fullföljande av mitt förslag, varför jag uppvaktade befälhavande amiralen i Karlskrona och framlade mitt förslag med önskemål, att ett lämpligt örlogsfartyg jämte en flygmaskin måtte ställas till Tullverkets förfogande.⁹

Något örlogsfartyg var inte tillgängligt, men han fick tillstånd att använda marinens flygplan. I Karlshamn fick han dessutom hyra en bogserbåt som skulle användas i jakten på Lübeck. När Lübeck hade lämnat Stralsund med 1560 liter sprit i lasten inleddes spaningen omedelbart: *”Med flygmaskinen företogs spaningsfärder ut över Östersjön ned mot Bornholm och Sandhammaren”*.¹⁰ I våra ögon ter sig flygspaning som en självklarhet, men på 1920-talet var metoden i stort sett oprövad och omdebatterad (Lundin & Nilsson 20015b:107-111). Flygspaningen misslyckades emellertid till följd av en kraftig dimma som dolde vad som pågick på havsytan. Istället för att fokusera på Lübeck vände han därför blicken mot smugglarnas rörelser på terra firma, vilket ledde till *”infångandet av de kända storsmugglarna”* Camillo Bertini och August Vilhelm Nilsson.¹¹ I en rapport författad omedelbart efter gripandet redogjorde Asp sakligt för nattens händelser.

Lördagen den 18 [oktober] omkring klockan 3:30 förmiddagen då vi under förenämnda spaningsfärd hunnit till Hurva samhälle och befunno oss å allmänna landsvägen mellan Lund och Hörby syntes en automobil komma å nämnda landsväg i riktning mot Lund. Automobilens stoppades av undertecknad och vid visitation befanns densamma lastad med ett flertal 10-liters bleckdunkar innehållande sprit.¹²

Totalt fann man 350 liter outspädd sprit i bilen och av rapporten framgår det att Asp gjorde anspråk på beslagsandelar för både bil och sprit. Myndigheterna använde nämligen ett belöningsystem varigenom lokala kustbeva-

kare, tullare och poliser kunde få andelar av värdet av de beslag de gjorde (Lundin & Nilsson 2015b:68). I detta fall var beslagsanspråket kanske av extra stor betydelse eftersom det handlade om en *”7-sitsig automobil av märket Hupmobile”*.¹³ Bilen var tillverkad i USA, men importen till Sverige påbörjades inte förrän året därpå (Ingmarsson 2004:80). Det var alltså en exceptionell bil som hade stoppats och värdet var ansevärt: Försäljningsvärdet uppgick till 4 400 kronor. Av materialet framgår det inte om Asp verkligen fick några beslagsandelar, men Bertini och Nilsson dömdes till 1800 respektive 4000 kronor i böter.¹⁴ Hansen var emellertid ännu på fri fot och Asp fortsatte att söka efter såväl honom som Lübeck. En dramatisk och våldsam händelse under sensommaren hade möjligtvis gjort Asp än mer beslutsam, vilket också kan förklara varför han i oktober valde att använda den okonventionella metoden flygspaning.

I augusti 1924 befann sig Lübeck utanför den blekingska kusten och spritskutans racerbåt upptäcktes av en patrullerande tullbåt. Efter att ha upptäckts övergav racerbåten försöket att transportera sprit till kusten och begav sig istället mot territorialgränsen där Lübeck väntade. Jakten fortgick under skottlossning tills dess att racerbåten kom fram till Lübeck som tog *”densamma på släp och därefter stack till sjöss”*.¹⁵ Till sjöss ska här uppfattas som att Lübeck styrde ut på internationellt vatten, vilket gav den en slags immunitet eftersom svenska myndigheter inte hade juridisk rätt att ingripa utanför territorialgränsen (Lundin & Nilsson 2015a:15-16). Hansens nätverkutmanade därmed inte bara nationens gränser, lagar och moral. Nu, efter skottlossningen, utgjorde smugglarna ett livsfarligt hot mot de som vardagligen förkroppsligade nationen – kustvakter, tullare och poliser. Efter att ha gripit Bertini och Nilsson begav sig därför Asp till Kiel för att försöka utröna mer om skottlossningen.

Ett möte i Kiel

Under vistelsen i Kiel träffade Asp både Hansen och kaptenen ombord på Lübeck, Frederik Christensen. Förmodligen skedde mötet

på en restaurang eller ett hotell. Omedveten om att Asp var tulldetektivberättade Hansen själv säkert att den svenska kustbevakningen aldrig skulle beslagta Lübeck. I rapporterna från mötet framgår det att Asp var beredd att ge Hansen rätt med hänvisning till att Lübeck var byggd med en särskilt kraftig stäv. Ett försök att borda fartyget skulle därför, resonerade Asp, resultera i att *”Lübeck sökte ramma tullbåten vilken då, om det lyckades, med säkerhet omedelbart sjunkit”*.¹⁶ Asp förefaller uppfatta den tyske smugglaren som både brutal och skrupellös. Undersamtalet framgick det även att Christensen var den som de facto hade skjutit mot de förföljande tullarna i augusti. Christensen var alltid beväpnad med ett laddat magasingevär och Hansen var, enligt Asp, mycket nöjd med skepparen: *”Jürgen Hansen syntes mycket stolt över Christensen och skildrade denne såsom en synnerligen djärv och duglig person, som hittills aldrig låtit sig tagas vid sprit-smuggling”*. Men det var inte enbart Hansens brutalitet som fångade Asps uppmärksamhet.

*Jürgen Hansen största styrka ligger emellertid däri, att han förfogar över ett vidsträckt rapportsystem såväl i Tyskland som i Sverige. Så till exempel kunde Hansen för mig omtala placeringen av de olika posteringarna med en noggrannhet, som överträffade mina egna kunskaper i den vägen, ävensom syntes han väl hemma i de olika patrulleringsområdena och platserna för tulljakternas stationering.*¹⁷

Det visade sig att Hansen dessutom visste att en tulldetektiv vid namn Asp försökte fånga honom samt att detektiven planerade att använda flygplan i detta syfte. Rapporten från mötet i Kiel är till största delen nyktert saklig, men förmodligen påverkades Asp känslomässigt. Det torde ha varit speciellt att sitta vid samma bord som två ökända och brutala smugglare utan att kunna gripa dem. Smugglarnas lätt överlägsna attityd borde också ha satt sina spår hos Asp. Kanske var det därför som rapporten närmast uppgivet konstaterade att *”ingenting angående vår kustbevakning var främmande för Hansen”*. Uppgivenessen var dock inte förlamande, istället fortsatte jakten med ökad frenesi.

Det är oklart när Asp återvände till Sverige, men han är definitivt tillbaka i mitten av november. Enligt källorna spanade han efter Lübeck utanför Skånes ostkust den 19:e november, men ännu en gång utan framgång. Efter ytterligare några spaningsresor och mindre aktioner åkte han den 13:e december till Köpenhamn för att inhämta information om planerade smugglingsförsök. I samband med besöket i Köpenhamn kom han över upplysningar om smuggling i Skälderviken dagen därpå. Han kontaktade omedelbart sina svenska kollegor som snabbt förberedde ett tillslag, men smuggelbåten fick motorproblem och återvände till den danska kustbyn Gilleleje där Asp väntade: *”Därstädes blev fartyget bevakat av mig och följdes smugglarnas förhävanden”*.¹⁸ Smugglarna försökte återuppta smugglingsförsöket, men misslyckades och gav till slut upp. Efter ett par dagar återvände Asp därför till Malmö där han gjorde ett i symbolisk mening betydelsefullt gripande.

*Den 17 december erhöles underrättelse, att Christensen varit synlig i Malmö. I anledning härav blev Christensen efterspanad i Lund och Malmö och anträffades av mig å Park Hotell i Malmö klockan 11 på natten. Vid förhör förnekade Christensen att han varit i spritaffärer vid våra kuster [...] Detta förnekande vidhöll Christensen, trots att han väl kände mig från vårt sällskap i Kiel. [...] Samma dag förde jag emellertid Christensen i automobil till Åhus och Sölvesborg, där kustbevakningen blev i tillfälle att se Christensen, i vilken de igenkände samma person, som avlossade skotten emot dem vid Tosteberga.*¹⁹

Gripandet av Lübecks kapten var förmodligen en triumf med tanke på vad som sagts under mötet i Kiel. Smugglarna hade vid det tillfället uppträtt överlägset, men nu hade Asp övertaget och i rapporten anas åtminstone en återhållsam stolthet: *”Som en följd av Christensens anhållande uppkom mina utredningar i Blekinge och Malmö, vilkas resultat blevo Christensens jämte ett 10-tal smugglares ställande under åtal i Ronneby för sprit-smugglingar vid Listerby”*. Under förhören erkände Christensen slutligen skottlossningen, men hävdade

att han endast skjutit i luften för att skrämma tulltjänstemännen. Märken efter skotten ”*som knäckte skvättbordet på tullbåten och tangerade kajuttaket i riktning mot styrhålet*” ansågs tala emot Christensens påstående.²⁰ Även om detta tveklöst var en framgång så var förmodligen känslan av triumf kortlivad. Spritsmugglingen pågick för fullt och Lübeck fortsatte att gäcka Asp.

Jakten intensifieras ytterligare, och avslutas

I början av januari spanade Asp återigen efter Lübeck, denna gång i trakterna av Listerby, Blekinge. Asp hade fått information om att tidigare nämnde Bertini skulle hämta sprit levererad av Lübeck. Lübeck fick man emellertid inte tag på denna gång heller och Bertini undkom också, möjligtvis för att han hade förberett sig för flykt: När spriten hämtades satt ”*Bertini kvar i förarsätet för att vid en eventuell överrumpling omedelbart kunna sätt automobilen i rörelse*”.²¹

En tid senare begärde chefen för ett av de skånska tulldistrikten att Asp återigen skulle skickas till Tyskland.

*På grund av att spritsmugglingarna från Tyskland synes åter börjat med full kraft får jag härmed hemställa om utverkande av tillstånd för i tullverket anställde detektiven Edv. Asp att snarast möjligt i Tyskland göra efterspaningar angående de fartyg, med vilka spritsmuggling på Sverige nu bedrivs, och angående de firmor eller enskilda, som äro intresserade häri. Dessutom borde han söka vinna kännedom om de personer i Sverige, som äro köpare eller mottagare.*²²

Den 19:e mars gav Generaltullstyrelsen klar-tecken, men inte utan vissa villkor. Inför varje resa skulle Asp meddela ”*resans särskilda syfte, orter som äro avsedda att besökas, tiden för resans anträdande samt dess beräknade varaktighet*”.²³ Man ville, som det verkar, ha kontroll över såväl kostnaderna som tulldetektivens rörelser. Innan detta svar ankom hade emellertid Asp återigen bedrivit flygspaning över Östersjön i syfte att förhindra Lübeck från att

föra in sprit i landet. Denna gång var han inte enbart organisatör, utan deltog aktivt under själva flygningen.

I Asps rapport framgår det att aktionen hade påbörjats den 14:e mars och den var ett resultat av en dryg veckas arbete med att sammanställa information. Man visste att Lübeck hade lämnat Kiel den 5:e mars med 3 000 liter sprit ombord. Fartygets slutdestination var okänd, men man förmodade att kursen hade ställts mot södra Sverige. På grund av storm hade båten tvingats gå i lä, men exakt var Lübeck befann sig visste man inte. Den 14:e mars hade vädret blivit bättre och det fanns nu starka skäl att misstänka att Lübeck åter var på väg mot den svenska kusten. Anledningen var att en annan ökad spritbåt, fiskekuttern Anna, hade lämnat Rönne på den danska ön Bornholm samma dag. Asp misstänkte att Lübeck skulle lasta över spriten till Anna som i sin tur skulle föra lasten till den svenska kusten och inledde därför flygspaningen: ”*I och för spaning över Östersjön uppsteg undertecknad med flygmaskin från Malmö omkring klockan 2:30 eftermiddagen*”. Flygplanet styrde mot Ystad på Skånes sydkust ”*och därifrån vidare ut över Östersjön följande kusten till Sandhammaren och ut över Hanöbukten samt åter kusten tillbaka över Falsterborev och Öresund till Malmö*”. Det var ett avsevärt område som patrullerades.

Trots att sikten denna gång var god kunde Asp varken upptäcka Anna eller Lübeck, vilket ansågs bero på att fartygen låg längre ut till havs och därmed bortom flygplanets räckvidd. I sin summering förefaller Asp trots det nöjd.

*Genom den nu verkställda flygspaningen har jag kunnat konstatera, att det är en ovärderlig hjälp vid undersökning om, huruvida ett spritlastat fartyg befinner sig å sådant avstånd från land, att en eventuellt tilltänkt smuggling kan medhinnas kommande natt. [...] På grund härav får jag vördsammast framhålla det lämpliga uti, att framdeles kunna vid trängande behov få använda flygmaskin för spaningsändamål.*²⁴

Men samtidigt som han var nöjd, så konstaterade han att det vore bättre om ett så kallat sjö-

plan kunde användas istället för ett landplan. Det förra var att föredra eftersom det var *"nödvändigt att vid observation av ett misstänkt fartyg sänka sig till lägre höjd"*. Genom att flyga på lägre höjd var det enklare att identifiera fartyget och dessutom kunde det *"vid en värdefull observation bliva nödvändigt att fortast möjligt komma till närmaste hamn för att därifrån [...] överbringa rapport"*. Uppenbarligen hade Asp skaffat sig kunskaper om fördelar och nackdelar rörande olika sorters flygplan.

Asps rapport rörande flygspaningen författades i Malmö dit han anlände efter några dagars spaningsarbete i Tyskland. Under vistelsen hade han bland annat fått hjälp av en Herr Hans Lande i Swinemünde som hade visat honom Klotz skeppsvarv där det byggdes *"spritlurendrejarfartyg"*. I ett brev till svenska myndigheter underströk Lande att han gärna samarbetade mer med Asp: *"Mycket gärna arbetar jag tillsammans med Herr Asp och skall hvarje gång telegrafera när utgår ett fartyg med sprit till Sverige"*.²⁵ Asps spaningsarbete i Tyskland tycktes sålunda följa de instruktioner som tidigare hade formulerats i brevet till Generaltullstyrelsen. Enligt dessa skulle han ju söka information om fartyg som bedrev smuggling till Sverige samt om *"de firmor eller enskilda, som äro intresserade häri"*.²⁶ Men Asp hade inte bara varit i Swinemünde. Tillsammans med chefen för ett av de skånska kustbevakningsdistrikten hade hamnen i Stralsund undersökts. Chefen introducerade Asp för lotsförmannen *"på det att hos denne, om Asp skulle komma dit ensam, måtte kunna erhålla hjälp"*.²⁷ Huruvida han träffade lotsförmannen fler gånger är oklart, men helt säkert är att Asp återvände till Tyskland under våren och det var i samband med detta spaningsuppdrag som krafterna började sina.

Enligt tullbevakningschefen Otto G:son Nordenstierna var Asp inte frisk när han återvände från Kiel: *"Han klagade över magplågor och uppkastningar och kunde endast med svårighet förtära någon föda. Enligt uppgift hade han för att få traktamentet att räcka levat mycket enkelt i Kiel"*. Det var inte enbart ett spartanskt liv som resulterade i hans sjuk-

liga tillstånd. Asp hade fortsatt sitt arbete och bland annat *"deltagit i yrkessmugglares och deras förlagsmäns samkväm, för att söka uppsnappa för hans arbete viktiga underrättelser"*.²⁸ Som framgått tidigare så kastade sig därutöver Asp omedelbart in i en ny utredning när han återvände till Sverige, vilket bidrog till hans död i juli samma år.

Asps sista år i livet präglades sålunda av intensivt arbete med ständiga resor till olika platser i södra Sverige, Danmark och Tyskland. Enligt Nordenstierna hade Asp visat prov på *"duglighet och handlingssnabbhet i förening med en outtröttlig energi"*.²⁹ Men vad drev fram hans engagemang? I de följande avsnitten ska Asps engagemang relateras till krav från de överordnades sida och informella normer, men även till smugglarnas vanor och våldsamma ovanor.

Arbetsvillkor och kontroll

Som nämndes inledningsvis anställdes Asp i december 1923. Tjänsten förlängdes med tre månader i taget och han skulle övervaka ett vidsträckt geografiskt område. I syfte att behålla och förlänga sin anställning som tulldetektiv kände Asp sig sannolikt manad att ständigt leverera information om planerade smugglingsförsök och samtidigt medverka vid spaning, gripanden och förhör runt om i sitt verksamhetsområde. Det förelåg nämligen en risk att anställningen skulle upphöra, vilket kommuniceras i besluten. När han anställdes första gången var det *"tillsvidare, så länge behovet det påkallade"*.³⁰ Sommaren 1924 förlängdes anställningen med *"högst"* tre månader.³¹ I början av 1925 förlängdes anställningen återigen *"på förutvarande villkor"* och under *"högst tre månader"*.³² I de korta anställningsperioderna fanns ett informellt krav på att ständigt visa sig behövd och Asps engagemang förstärktes, kan vi förmoda, ytterligare av en problematisk samhällsekonomi.

De genomsnittliga arbetslöshetstalen för 1921 respektive 1922 var knappt 27 % respektive 23 % och då ingår endast medlemmar i de fackliga organisationerna i utredningarna (Olofs-

son 1996:209-210). I Sverige präglas 1920-talet av massarbetslöshet och ekonomiska svårigheter (jfr Frykman & Löfgren 1985:16), vilket skapade oro inom tull och kustbevakning. År 1917 presenterade till exempel en statlig utredning ett förslag om att minska kustbevakningens personalstyrka från 366 till 191 anställda. Neddragningen genomfördes aldrig (Kvarnström & Olsson 1996:42-43), men diskussionerna om besparingar fortlevde på 1920-talet och det är tänkbart att detta också manade Asp till att visa sig duglig. Kanske höjdes engagemanget ännu mera av att Asp inte enbart ville framstå som en pliktrogen, anställningsbar tulldetektiv utan även en ansvarstagande familjeförsörjare. Han var nämligen gift och far till ett barn som föddes i juni 1924.

Arbetsvillkor, familjsituation och den ekonomiska situationen i landet kan sålunda bidra till förståelsen av Asps självutplånande engagemang. Till detta kan adderas systemet med gratifikationer och beslagsandelar som uttryckligen skulle förstärka personalens engagemang i kampen mot smuggling och annan kriminalitet (Lundin & Nilsson 2015b:68, 105-106). Huruvida Asp tog emot beslagsandelar är oklart och det finns anledning att misstänka att Asp, trots sitt ihärdiga arbete, inte erhöll tillräckliga gratifikationer. Efter hans död begärde nämligen Nordenstierna att Generaltullstyrelsen skulle hjälpa änkan ekonomiskt. Någon form av postum gratifikation borde delas ut till *"henne och hennes barns bärgning till dess hon hunnit förskaffa sig arbete för sitt uppehälle"*.³³ I skrivelsen framgår det att Nordenstierna i juli 1924 hade uppmanat Generaltullstyrelsen att belöna Asp med en gratifikation, men utan verkan. Trots det hade han fortsatt sitt intensiva arbete och erhölet förvisso 300 kronor under 1925, men detta var inte tillräckligt.

*Asp hade på grund av [sin duglighet, handlings-snabbhet och outtröttliga energi] gjort sig förtjänt av någon ytterligare uppmantran [...] och hade framställning i sådant avseende av mig kommit att göras, om Asp levat. Det synes mig därför billigt, att den belöning Asp under livstiden gjort sig förtjänt av, nu tillfölle hans i nöd efterlämnade familj.*³⁴

I materialet framgår det inte om änkan verkligen tog emot Asps välförtjänta gratifikation eller inte, men vi kan förmoda att möjligheten till sådana belöningar hade bidragit till Asps engagemang.

Vid sida av ekonomiska villkor så finns det andra ledtrådar till Asps engagemang: Kontrollen av tullpersonalen. I den statliga utredning som publicerades 1917 poängterades att kustbevakningsinspektörer *"på obestämda, icke på förhand angivna tider"* borde besöka kustbevakningspostererna i riket i syfte att säkerställa personalens engagemang (1917:42-43).³⁵ Denna övervaknings- eller kontrollteknik påminner om panoptikonprincipen: Genom att inte veta när eller om man är övervakad betar sig individen som om hen är konstant övervakad (Foucault 1974/1993). Kommissionens uppmaningar till kontroll kom att följas när spritsmugglingen successivt tilltog under 1920-talet. När chefen för ett skånskt kustbevakningsdistrikt ville effektivisera kustbevakningen genom att använda bil, betonades att bilen likaså skulle användas för att kontrollera den egna organisationen: *"Vederbörande kustöveruppsyningsmän kunde sättas i tillfälle att nattetid besöka kustpostererna och kontrollera den underlydande personalens patrullering"*.³⁶ Blotta vetskapen om att ett överordnat befäl oannonserat skulle kunna dyka upp i natten förmodades höja personalens engagemang. Liknande tankegångar hade uttryckts redan tidigare i ett par andra sydsvenska kustbevakningsdistrikt, dvs. i Asps arbetsområde. Som framgått så undgick inte heller Asp kontroll. Inför spaningsuppdrag i Tyskland förväntades han exempelvis noga redogöra för syftet med resan, resrutten samt resans utsträckning i tid.

I en organisation som levde under hotet om neddragningar och där ett visst mått av misstänksamhet riktades mot den egna personalen torde enskilda tjänstemän haft ett behov att göra anspråk på subjektpositionen den gode/engagerade medarbetaren. Men kanske provocerades han också av den kulturella status som smugglaren hade fått i samtiden.

Smugglarnas vanor och våldsamma ovanor

Smuggelaffärer gjordes ofta upp på fina restauranger och fashionabla hotell, till exempel Hotell Savoy Hotell i Malmö, Hotell Kronprinz i Kiel och restaurangen Aalborgkælder i Köpenhamn. Liknande platser fanns i Stockholm. På Berns höll den så kallade smugglarsocieteten till och där gjorde de ”upp nya fälttåg vid braskivorna” – åtminstone enligt memoarer publicerade av en före detta spritpolis (Blomberg 1968:120). I en studie av den kände finske smugglaren Algoth Niska får man en uppfattning om hur sådana braskivor kunde gå till.

Kvällens värd, Algoth Niska, står i smoking och röd nejliska och säger några välvalda välkomstord [...] Spriten flödar som aldrig förr, och det snackas affärer och smugglarhistorier [...] Vid midnatt står Agi på bordet. Han sjunger en snapsvisa som han nyss lärt sig [...] En liten bit kristall från kronan ovanför dalar ner och landar på bordet. En servitör kommer springande, ”akta kristallkronorna, de är väldigt värdefulla”. Agi blir tyst och stirrar på servitören. Han släpper honom inte med blicken då han tar tag i en stol och svingar den över sitt huvud och slungar den in i en kristallkrona med full kraft. Kristallerna regnar över smugglarnas sällskap, och en vild galenskap griper tag i hela manskapet, förutom servitören som redan flytt fältet. Smugglarna kan göra vad de vill. Och männen stiger upp på borden och söndrar och härjar, utan en tanke på morgondagen. (Nåls 2014:55)³⁷

I viss mån finns det paralleller till vad som hände på andra sidan Atlanten vid samma tid. Enligt historikern David E. Ruth njöt den amerikanske gangstern av ”a fashionable downtown nightlife of expensive restaurants, theatres, and cabarets” (1996:68). Med överdådiga vanor förkroppsligade gangstern det moderna konsumtions-samhället, vilket innebar att han framstod som en fascinerande karaktär med viss status (1996:66). Likt legitima affärsmän körde dessutom den amerikanske gangstern omkring i dyra bilar. Valet av bilar kan ses som uttryck för drömmar om status där bilarna utgjorde en slags troféer som signalerade framgång (jfr Mappen 2013). I en svår ekonomisk tid väckte

förstås även smugglarnas vanor starka, men ambivalenta känslor. Bland delar av befolkningen fick de hjältestatus genom sina konsumtionsvanor och förmågan att driva gäck med myndigheterna (Lundin & Nilsson 2015b). De tycktes leva ett sorglöst liv samtidigt som krisen i bokstavlig mening stod i dörren. Myndigheter och delar av civilsamhället hyste förstås andra känslor, vilket troligtvis också Asp gjorde. Här måste vi komma ihåg att Asp rörde sig inkognito bland smugglarna, när de befann sig på mer eller mindre fashionabla nöjesetablissemang. På dessa arenor blev Asp inte bara vittne till deras vanor,³⁸ utan lyssnade också på deras historier om hur de lurade myndigheterna. Som framgick tidigare hade han inte heller möjlighet att leva ett sorglöst liv under sina spaningsuppdrag. Under sin sista resa till Kiel hade han levat mycket enkelt i syfte att få traktamentet att räcka till.³⁹ Troligtvis var han därför lika provocerad av smugglarnas vanor som en del skribenter i *Lanternan*, det svenska tullmannaförbundets officiella organ. Några år senare skulle de irriterat påpeka att smugglaren framställdes som ”hjälten för dagen och borgarpresen [...] ser nog till att inte hjälteglorian förbleknar i brådrasket” (nr 12 1930). Samma bild återkommer i andra nummer av tidskriften och i relation till smugglarna framstod tullarnas arbete som föga glamoröst: ”I gråa båtskrov, vars utrymmen huvudsakligast upptagas av motor och bränsle, stå i nattens mörker kustbevakningens män på vakt. De äro inga hjältar i borgarpresens mening” (nr 21 1931).

Till följd av smugglarnas status verkade myndigheter och föreningar i civilsamhället – genom broschyrer, föreläsningar och artiklar i media – för att lyfta fram tullare och kustbevakare som alternativa hjältar (jfr Lundin & Nilsson 2015b:104-107, 171-172). Det är oklart om Asp själv gjorde anspråk på hjältestatus, samtidigt är det lockande att dra denna slutsats med tanke på att han valde att använda flygplan i jakten på smugglare. När denna teknologi slog igenom blev nämligen piloterna omedelbart föremål för hjältedyran, de behärskade en modern, snabb teknologi och tycktes kunna överskrida snart sagt alla kända gränser (jfr Virilio 1984/1996). Flygplanets

möjligheter att överskrida, kontrollera och överblicka territorium hade visat sig vara viktigt under första världskriget, men i Sverige var flygplan ännu på 1920-talet en i viss mån oprövad och omdebatterad teknologi. Just därför är det anmärkningsvärt att Asp ivrigt organiserade, deltog i och pläderade för flygspaningar, men det behöver inte betyda att han gjorde anspråk på hjältestatus. Kanske var det istället ännu ett uttryck för en vilja att visa prov på ett mycket starkt engagemang i jakten på de undflyende och våldsbenägna smugglarna.

Det var inte endast kaptenen på Lübeck som använde sitt vapen. I själva verket var det förhållandevis vanligt med skottlossningar i samband med tillslag, som här.

Då Nilsson kommit personen så nära, att Nilsson skulle taga fast i honom, hade den okände avlossat 3 revolverskott mot Nilsson, varvid det andra skottet i ordningen träffat Nilsson i vänstra överarmen och hade det tredje skottet gått omedelbart förbi Nilssons högra öra.⁴⁰

Att vara tulldetektiv var ett farligt värv och vi kan förmoda att Asp påverkades av risken att utsättas för fysiskt våld. Det kan ha skapat såväl nervös stress som en vilja att gripa de våldsbenägna smugglarna. Samma år som Asp anställdes krävde också flera distriktschefer att personalen skulle utrustas med vapen. Erfarenheter från fältet visade att beslag endast kunde göras om personalen var beväpnad. Dessutom var det, menade man, en fråga om personalens säkerhet som *"allt för mycket sätts på spel om den är obehäpnad"*⁴¹ Senare samma år beviljade riksdagen medel till inköp av pistoler,⁴² men det är oklart om Asp var beväpnad. Revolverna kom bland annat till användning då tulltjänstemän och spritpoliserna försökte stoppa framrusande bilar, som här:

Då kom revolvern fram. Ett löst varningsskott förmådde ej att hindra bilen, och först sedan ett skarpt skott orsakat hål i bilkuren och i taket [...] fann chauffören för gott att slå till bromsen och giva spelet förlorat. (Lanternan, nr 10 1921)

Otaliga rapporter lyfter liknande dramatiska händelser. Med tanke på att smugglarna regel-

bundet rörde sig med snabba, dyra bilar måste detta varit en närmast triumfartad seger när de stoppades. Var detta en känsla som genomför Asp då han hösten 1924 stoppade Bertini och beslagtogs hans dyra Hupmobile? I så fall var det en pyrrhusseger, ett ögonblick av triumf som möjligtvis bidrog till att han inte kunde sätta gränser för sitt engagemang.

Avslutning: Ett dödligt engagemang

Varför var Asp beredd att offra livet i kampen mot spritsmugglingen? Studien ger inte ett definitivt svar på denna fråga, men det har varit möjligt att sprida lite ljus över Asps öde.

Asp anställdes i korta perioder motsvarande tre månader i taget samtidigt som hans arbetsområde sträckte sig över ett stort geografiskt område. I de korta anställningsperioderna fanns ett informellt krav på att ständigt visa sig behövd. Med tanke på att 1920-talet var ett i ekonomisk mening problematiskt decennium kan det antas att Asp – som hade en familj att försörja – var mån om att få behålla jobbet. I en organisation som dessutom levde under hotet om neddragningar kan han ha utvecklat ett behov att framstå som en god/engagerad medarbetare. Denna moraliska position kunde ju även leda till beslagsandelar och gratifikationer. Det finns sålunda flera olika potentiella anledningar till Asps engagemang och ambition att ständigt leverera information, beslag, gripanden och lyckade åtal. Möjligtvis påverkades han likaså av den utbredda misstron som riktades mot de anställda och som resulterade i kontroll av de anställda. Smugglarnas handlingar ska adderas till denna dödliga cocktail.

Smugglarna uppfattades som ett hot mot nationen, de utmanade nationens gränser och drog sig inte för att fysiskt attackera statens tjänstemän. Samtidigt betraktades de som folkliga hjältar och rörde sig med dyra vanor och fina bilar. Det är tänkbart att detta var provocerande med tanke på att tjänstemännen levde under betydligt knappare förhållanden. Smugglarnas tillgång till bättre, moderna teknologier gjorde dem förutom detta till ett ständigt undflyende och i del fall våldsamt problem. Detta var sä-

kert en anledning till att Asp utan tvekan använde vad som då uppfattades som ovanliga – men avancerade – metoder såsom flygspaning, vilket möjligtvis också var ett försök att göra anspråk på hjältestatus. Det var hur som helst definitivt ytterligare ett uttryck för ett mycket starkt engagemang i en allt febrigare jakt på Jürgen Hansen och Lübeck.

En serie omständigheter ledde alltså fram till Asps död och engagemangets kulturella di-

mensioner hade stor betydelse. För att visa sig anställningsbar, eller för att få behålla jobbet, behövde han uppfylla formella krav men även informella normer och förväntningar om den ansvarstagande medarbetaren. Asps engagemang formades därmed i skärningspunkten mellan arbetsvillkor, myndighetens bristande tillit till den egna personalen samt smugglarnas handlingar. Anställningen som tulldetektiv var ett dödligt engagemang i dubbel bemärkelse.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

KÄLLOR

Landsarkivet, Lund

Kustbevakningen i Trelleborg, 1923–1927, E1:1, Skrivelser, rapporter, PM

Kustbevakningen i Åhus 1925, E:10, Skrivelser, rapporter, PM

19:e Kustbevakningsdistriktet, Helsingborg, B1:2, Skrivelser, rapporter, PM

Malmö stadsarkiv

Kriminalpolisen i Malmö, Spritpolisen, Rapportkopior 1917–1922 A2B:1

Kriminalpolisen i Malmö, Spritpolisen, Rapportkopior 1925, A2B:4

Rickard Bengtssons tullhistoriska samling volym 40, Rapporter, skrivelser, PM

18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1924, E:3

18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, E:4, Inkomna handlingar 1925

Riksarkivet, Stockholm

Kungliga Generaltullstyrelsen II, Gränschefen, Inkomna handlingar 1925 1/1 – 30/4, E1:8

Kungliga Generaltullstyrelsen II, Kanslibyrån, E3:13

Tidskrifter

Lanternan – Organ för Svenska Tullmannaförbundet

LITTERATUR

Berggren, Jan 2008: ”Bremer och Niska. Två storsmugglare från mellankrigstiden och samhällets kamp mot dem”. *Argus*. Årsbok för tullmuseum och Tullhistoriska föreningen.

Blomberg, Gustaf Adolf (1968): *Bakom polisens kulisser*. Stockholm: Nordiska Museet

Bodén, Daniel 2016: Systemmänniskan. En studie om människan, automationen och det senmoderna förnuftet. Diss. Uppsala Universitet.

Darnton, Robert 1984/1987: *Stora kattmassakern och andra kulturhistoriska bilder från fransk upplysningstid*. Stockholm: Ordfrontsförlag

Elraz, Hadar 2013: The ’sellable semblance’: Employability in the context of mental-illness”. *Ephemera. Theory & Politics in Organization*. Volume 13(4)

Foucault, Michel 1974/1993: *Övervakning och straff. Fängelsets födelse*. Lund: Arkiv

Frykman, Jonas&Löfgren, Orvar (red.) 1985: ”Inledning”. *Modärna tider. Vision och vardag i folkhemmet*. Stockholm: Liber.

Ginzburg, Carlo 1976/1988: *Osten och maskarna: En 1500-talsmjölnares tankar om skapelsen*. Stockholm: Prisma

Ginzburg, Carlo 1980: Morelli, Freud and Sherlock Holmes: Clues and Scientific Method. I: *History Workshop*, No. 9, pp. 5-36, Oxford University

Gragulis, Irena, Warhurst, Chris och Keep, Ewart (red.) 2004: What’s happening to skill? I: *The Skills that Matter*. Basingstoke: Palgrave MacMillan

Ingmarsson, Niklas 2004: *Bilkultur i Malmö. Hur en bilstad blir till*, Hedemora: Gidlunds Förlag

Kvarnström, Staffan & Olsson, Åke 1996: ”Kustbevakningen – från tullare till egen myndighet”. *Argus. Årsbok för tullmuseum och Tullhistoriska föreningen*

- Lundin, Johan A. & Nilsson, Fredrik 2015a: *Spritsmuggling på Östersjön. En kulturhistorisk studie av nätverk i tillblivelse*. Göteborg: Makadam Förlag
- Lundin, Johan A. & Nilsson, Fredrik 2015b: "Den Gaarden-Jensenska ligan". Ett smugglarnätverk i södra Östersjön. *Argus. Årsbok för Tullmuseum och Tullens historiska förening*
- Mappen, Marc 2013: *Prohibition Gangsters. The Rise and Fall of a Bad Generation*. New Brunswick: Rutgers University Press
- Nickson, D., Warhurst, C., Witz, A., Cullen, A-M. och Watt, A. 2003: Bringing in the excluded? Aesthetic labour, skills and training in the new economy. *Journal of Education and Work*, Vol 16, No 2, 185-203
- Nåls, Jan 2014: *Gränsfall – Algoth Niska. Fotbollsstjärnan, smugglaren, välgöraren*. Skrifter utgivna av svenska folkskolans vänner (del 201)
- Olofsson, Jonas 1996: *Arbetslöshetsfrågan i historisk belysning. En diskussion om arbetslöshet och social politik i Sverige 1830–1920*. Lund: Lund University Press
- Ruth, David E. 1996: *Inventing the Public Enemy. The Gangster in American Culture, 1918–1934*. Chicago: The University of Chicago Press
- Salomonsson, Karin 2003: "Flexibel och anställningsbar – en moralisk förpliktelse". *Rig. Kulturhistorisk tidskrift*, Volym 86, nr 3
- Thompson, Paul, Warhurst, Chris och Callaghan, George 2001: Ignorant Theory and Knowledgeable Workers: Interrogating the Connections between Knowledge, Skills and Services. *Journal of Management Studies*, Volume 38, Issue 7
- Virilio, Paul 1984/1996: *War and Cinema. The Logistics of Perception*. London: Verso
- 1914 års tullkommissions betänkanden 1917: *Förslag till omorganisation av tullverkets kust- och gränsbevakning*. Stockholm: K.L. Bergmans boktryckeri

SUMMARY

Why was custom detective Edvard Asp in the 1920s in Southern Sweden prepared to give up his life in the fight against alcohol smuggling? The article does not give a definite answer to this question, but it has been possible to spread some light over Asp's fate.

Asp was employed in short periods equivalent to three months, at the same time as his work district stretched over a wide geographical area. During the short periods of employment there was an informal demand to continually prove one was needed. Considering that the 1920s was a problem decade in an economic sense, it can be presumed that Asp, who had a family to support, was keen to keep his job. In an organisation that also existed under the threat of downsizing he can have developed a need to be seen as a good/dedicated co-worker. However this moral position could even lead to confiscation compensation and gratifications. Thus, there are several different potential reasons for Asp's commitment and ambition to deliver information, confiscations, arrests and successful prosecutions. It is possible that he also was influenced by the widespread distrust that was felt towards employees and which resulted in check-ups on the employees. The actions of the smugglers should be added to this lethal cocktail.

The smugglers were perceived as a threat to the nation, as they challenged the borders of the nation and were not reluctant to attack state officials. At the same time they were regarded as popular heroes and availed themselves of expensive habits and luxurious cars. It is possible that this was a provocation considering that the customs officers lived under more meagre conditions. Besides which, the smugglers' access to better, more modern technologies also provided them with continuous eluding methods and in some cases violent problems. This was surely a reason for Asp to use unconventional methods such as aeroplane surveillance without hesitation, which possibly also was an attempt to stake a claim to hero status. However, it was definitely yet another expression of an extremely intense dedication in a more and more frantic hunt for Jürgen Hansen and the Lübeck.

A number of circumstances led to Asp's death and his commitment's cultural dimensions played a large role. In order to appear employable, or to keep his job, he needed to fulfil formal demands but also informal norms and expectations placed on the responsible co-worker. Thus, Asp's commitment was created in the point of intersection between working conditions, the authorities' lack of trust in their own employees as well as the actions of the smugglers. The position of customs detective was a fatal commitment, figuratively speaking.

-
- ¹ 15/9 1925, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1925, E:4, Malmö stadsarkiv.
- ² 15/9 1925, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1925, E:4, Malmö stadsarkiv.
- ³ I de flesta studier av spritsmugglingen står smugglarna i fokus. I den mån polis, tull och kustbevakare förekommer så är det ofta som en slags komiska gestalter, vilket med all rätt kritiserats av bland annat svenska tullhistoriker (t.ex. Berggren 2008:60). Med denna artikel vill jag därför bidra till mer kunskap om de anställdas villkor under denna mytomspunna period.
- ⁴ Materialet samlades huvudsakligen in under en omfattande studie av spritsmugglingen under 1920- och 1930-talet (Lundin & Nilsson 2015a). I föreliggande artikel används ett litet urval av material såsom rapporter, skrivelser och annan korrespondens mellan sydsvenska kustbevakningsdistrikt och Kungliga Generaltullstyrelsen i Stockholm. Utöver detta material undersöks rapporter, polisförhör och domstolshandlingar som finns i Kriminalpolisens i Malmö arkiv under perioden 1923 – 1934. Från Generaltullstyrelsens arkiv i Stockholm hämtas allmänna direktiv för bekämpning av smuggling, men också svar på lokala myndigheters frågor kring smuggelbekämpning. En annan viktig materialkategori utgörs av de statliga utredningar och riksdagsdebatter som under 1900-talets första del behandlade organisationen av tullmyndigheten och kustbevakningen. I viss utsträckning används även artiklar i den fackliga tidskriften *Lanternan*. Under arbetet med ovan nämnda studie blev jag uppmärksam på Asps intensiva arbete och plötsliga försvinnande ur materialet. I föreliggande artikel har jag haft möjlighet att återvända till ovan nämnda materialkategorier och arkiv i syfte att söka efter mer material rörande Asp och ledtrådar till hans död.
- ⁵ Skrivelse till Generaltullstyrelsen, 20/6 1924, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1925, E:3, Malmö stadsarkiv.
- ⁶ Spritsmugglingens orsaker kan sökas i mellankrigstidens förändrade politiska situation, en allt kärvare ekonomi samt djupare sociala och kulturella förhållningssätt till alkohol. Detta har jag, tillsammans med historikern Johan A. Lundin, belyst i en nyligen publicerad monografi (2015a). I föreliggande artikel återkommer jag till den historiska kontexten i analysen där jag även gör en del jämförelser med situationen i förbudstidens USA.
- ⁷ Rapport 24/10 1924, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling, volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ⁸ Rapport 24/10 1924, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling, volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ⁹ Rapport 28/2 1925, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ¹⁰ Rapport 28/2 1925, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ¹¹ Rapport 28/2 1925, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling, volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ¹² Rapport 18/10 1924, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, E:3, Inkomna handlingar 1924 Malmö stadsarkiv.
- ¹³ Rapport 24/10 1924, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling, volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ¹⁴ Rapport 28/2 1925, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling, volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ¹⁵ Rapport 17/1 1925, Kustbevakningen i Åhus 1925 E:10, Landsarkivet Lund.
- ¹⁶ Rapport 28/2 1925, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ¹⁷ Rapport 28/2 1925, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling, volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ¹⁸ Rapport 28/2 1925, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling, volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ¹⁹ Rapport 28/2 1925, Rickard Bengtssons tullhistoriska samling, volym 40, Malmö stadsarkiv.
- ²⁰ Rapport 3/1 1925, Kustbevakningen i Åhus 1925, E:10, Landsarkivet Lund.
- ²¹ Rapport 12/1, 1925, Kriminalpolisen i Malmö, Spritpolisen, Rapportkopior 1925, A2B:4, Malmö stadsarkiv.
- ²² 12/3 1925, Kungliga generaltullstyrelsen II, Gränschefen, Inkomna handlingar 1925 1/1 – 30/4, E1:8, Riksarkivet, Stockholm.
- ²³ Kungliga generaltullstyrelsen II, Gränschefen, Inkomna handlingar 1925 1/1 – 30/4, E1:8, Riksarkivet, Stockholm.
- ²⁴ 23/3 1925, Kungliga generaltullstyrelsen II, Gränschefen, Inkomna handlingar 1925 1/1 – 30/4, E1:8, Riksarkivet, Stockholm.
- ²⁵ 28/3, 1925, Kungliga generaltullstyrelsen II, Gränschefen, Inkomna handlingar 1925 1/1 – 30/4, E1:8, Riksarkivet, Stockholm.
- ²⁶ Kungliga generaltullstyrelsen II, Gränschefen, Inkomna handlingar 1925 1/1 – 30/4, E1:8, Riksarkivet, Stockholm.
- ²⁷ Kungliga generaltullstyrelsen II, Gränschefen, Inkomna handlingar 1925 1/1 – 30/4, E1:8, Riksarkivet, Stockholm.
- ²⁸ 15/9 1925, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1925, E:4, Malmö stadsarkiv.
- ²⁹ 15/9 1925, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1925, E:4, Malmö stadsarkiv.
- ³⁰ 1/1 1925, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1925, E:4, Malmö stadsarkiv.
- ³¹ 21/6 1924, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1924, E:3, Malmö stadsarkiv.
- ³² 1/1 1925, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1925, E:4, Malmö stadsarkiv.
- ³³ 15/9 1925, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1925, E:4, Malmö stadsarkiv.
- ³⁴ 15/9 1925, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1925, E:4, Malmö stadsarkiv.
- ³⁵ Det fanns hos somliga en misstanke eller oro inför personalens lojalitet och en rädsla för att de skulle låta sig mutas eller på andra sätt samarbeta med smugglarna (jfr Lundin & Nilsson 2015a).
- ³⁶ Skrivelse till Generaltullstyrelsen, 25/5 1928, 19:e Kustbevakningsdistriktet, Helsingborg, Register över avgående skrivelser år 1928, B1:2, Landsarkivet, Lund.
- ³⁷ Nåls skildring av braskivan på Hotell Reisen i Stockholm befinner sig i ett gränsland mellan fakta och fiktion, men ger en viss känsla för hur det kan ha gått till då spritsmugglarna samlades.
- ³⁸ Det finns här anledning att nämna ytterligare en möjlig anledning till Asps starka engagemang – nämligen den vid tiden starka nykterhetsrörelsen. Det finns emellertid inga ledtrådar i materialet som indikerar att denna dimension var särskilt betydelsefull, men kort bör det nämnas att nykterhetsrörelse växte sig allt starkare i Sverige och det förekom också ett utbrett spritmissbruk med starkt negativ inverkan på individ-, familje- och samhällsnivå.
- ³⁹ 15/9 1925, 18:e Kustbevakningsdistriktet i Malmö, Inkomna handlingar 1925, E:4, Malmö stadsarkiv.

⁴⁰ Rapport 26/8 1922, Kriminalpolisen i Malmö, Spritpolisen, Rapportkopior 1917–1922 A2B:1, Malmö stadsarkiv.

⁴¹ Skrivelse 3/4 1923, Kustbevakningen i Trelleborg 1923–1926 BI:1, Landsarkivet Lund.

⁴² Skrivelse 26/6 1923, Kustbevakningen i Trelleborg 1923–1927 E1:1, Landsarkivet Lund.